

ÚVOD

„*In criminalibus, probationes debent esse luce clariores.*“
(V trestných veciach, dôkazy by mali byť nad svetlo jasnejšie.)

Tak, ako sa ľudská spoločnosť postupne vyvíja a modernizuje, v dôsledku ktorých javov môžeme v každodennom živote vídať uplatňovanie raných a moderných techník či technológií, tak aj jednotlivé štáty stoja pred mnohými modernými výzvami a novými bezpečnostnými rizikami.¹ Práve v dôsledku novodobých trendov v spoločnosti možno pozorovať istú dynamiku trestnej činnosti a úplne nové javy z nej plynúce, najmä kvalitatívne, ale aj kvantitatívne nové druhy trestnej činnosti a rôznorodé bezpečnostné riziká,² v ktorom prípade musí nastúpiť štát ako suverén nielen v rámci trestnoprávnej prevencie, ale aj trestnoprávnej ochrany a represie.³ Súčasťou trestnej politiky štátu je i prijímanie trestnoprocesných inštrumentov na účely boja proti kriminalite, ale i nastavenia limitov pri odhalovaní a vyšetrovaní trestných činov, pretože pri vyšetrovaní trestnej činnosti pravidelne dochádza ku konfliktu záujmov. Na strane prvej stojí ochrana spoločnosti pred páchatelmi trestnej činnosti, na strane druhej základné práva a slobody. Štát v danom prípade menej významný chránený záujem spravidla „obetej“ na úkor toho záujmu chráneného právnymi normami, ktorý je, takpovediac, významnejší – zvyčajne pôjde o zásah do ľudských práv a slobôd na účely ochrany spoločnosti pred páchaním kriminality a zistení jej páchatelov.⁴

Stíhanie trestných činov, ako i spravodlivé potrestanie ich páchatelov predstavuje ústavne aprobovateľný verejný záujem, ktorého podstata spočíva v prenesení zodpovednosti za postihovanie najzávažnejších porušovaní

¹ TITTLVÁ, M. *Zákon o ochrane pred neoprávneným použitím informačno-technických prostriedkov (zákon o ochrane pred odpočúvaním). Komentár.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 4.

² ZÁHORA, J. et al. *Obrazové a zvukové záznamy v trestnom konaní.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 10.

³ MIHÓK, M. Príkaz na zistenie a oznámenie údajov o uskutočnenej telekomunikačnej prevádzke a vybrané problémy aplikačnej praxe. *Justičná revue.* 2019, roč. 71, č. 12, s. 1241.

⁴ ZÁHORA, J., TALLOVÁ, B. *Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky.* Praha: Leges, 2020, s. 17.

práv a slobôd fyzickými či právnickými osobami na štát.⁵ Naplniť účel trestného konania pri vyšetrovaní niektorej sofistikovanej trestnej činnosti vrátane takej, ktorá je realizovaná za využitia organizovaných prvkov, medzinárodných prvkov, prípadne konšpiratívnych metód, je temer nemožné bez využitia adekvátnych dôkazných prostriedkov.⁶ Ide o úplne nové a moderné druhy trestnej činnosti, ktoré vo všetkých krajinách vyvolávajú snahu po reformách predpisov trestného procesného práva, ktorých obsahom je aj zavádzanie nových dôkazných prostriedkov, podmienených aj rozvojom vedy a techniky vrátane informačných technológií. Tieto nové fenomény zločinnosti predstavujú pre štát výnimočne silného protivníka, proti ktorému sa doterajšie „tradičné“ dôkazné prostriedky policajnej a justičnej spolupráce manifestujú ako príliš mierne a nedostatočne efektívne.⁷ Rovnako i aplikačná prax jednoznačne ukazuje, že odhaľovanie najzávažnejších druhov kriminality za využitia „klasických“ prostriedkov na to určených je často málo efektívne a v niektorých prípadoch dokonca nemožné.⁸

Slovenský procesný predpis trestného konania – zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok obsahuje len demonštratívny výpočet dôkazných prostriedkov (procesných) a zároveň v ust. § 119 ods. 3 jasne vymedzuje, že za dôkaz môže v trestnom konaní slúžiť, za splnenia ďalších zákonom vyžadovaných predpokladov, nielen to, čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa slovenského trestnoproceného predpisu (teda z procesných dôkazných prostriedkov), ale i to, čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa osobitného zákona (teda z mimoprocených dôkazných prostriedkov), pričom tento osobitný zákon žiadnym spôsobom nepomenúva. Jazykovo-gramatický výklad tohto ustanovenia, ako i jazykovo-gramatický výklad témy monografického diela, s prihliadnutím na gramatickú kategóriu vyjadrenia tam uvedených kľúčových prídavných a podstatných mien, môže evokovať dojem, že má ísť o viacero dôkazných prostriedkov, ktoré boli získané postu-

⁵ Nález Ústavného súdu Českej republiky sp. zn. I. ÚS 3038/07 z 29. februára 2008. Porovnaj ZÁHORA, J., TALLOVÁ, B. *Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky*. Praha: Leges, 2020, s. 17.

⁶ POLÁK, P., TALAPKA, M. Limity uplatňovania informačno-technických prostriedkov vyplývajúce zo základných zásad trestného konania a z judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. In: *Informačno-technické prostriedky v trestnom konaní – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2019, s. 43.

⁷ IVOR, J., KOLLA, E. Záznam z autokamery ako dôkaz v trestnom konaní. In: *Informačno-technické prostriedky v trestnom konaní – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2019, s. 93.

⁸ MIHÓK, M. Príkaz na zistenie a oznámenie údajov o uskutočnenej telekomunikačnej prevádzke a vybrané problémy aplikačnej praxe. *Justičná revue*. 2019, roč. 71, č. 12, s. 1241.

pom podľa jedného osobitného zákona. S touto myšlienkou však nemožno súhlasiť a domnievame sa, že existuje celý rad osobitných zákonov, na základe ktorých, a za splnenia určitých podmienok, by bolo možné získať dôkazné prostriedky, z ktorých informácie či priame poznatky by mohli byť využiteľné ako dôkaz v trestnom konaní. Zistenie a skúmanie rôznych osobitných právnych predpisov, na základe ktorých možno zabezpečiť dôkazy, resp. dôkazné prostriedky, ktoré by mohli byť využiteľné v trestnom konaní, zároveň predstavuje jeden z predmetov tejto vedeckej monografie. Takto zabezpečené dôkazné prostriedky označujeme za **mimoprocené**, pretože neboli zabezpečené postupom podľa Trestného poriadku, ale podľa ustanovení iných – osobitných právnych predpisov.

S ohľadom na obsahové vymedzenie témy monografického diela sme si stanovili viaceré ciele, predovšetkým:

- skúmať zákonnosť a použiteľnosť dôkazov v trestnom konaní vo všeobecnej rovine,
- skúmať a vymedziť možnosti využitia dôkazov získaných z dôkazných prostriedkov na základe osobitných zákonov v trestnom konaní a ich zákonnosť; preveriť, či predmetné právne predpisy obsahujú tzv. zmocňujúce ustanovenia,
- klásť osobitný dôraz na skúmanie, charakterizovanie a rozpracovanie možnosti využitia informácií ako dôkazov v trestnom konaní, získaných pri výkone utajovanej činnosti detektívnej služby,
- poukázať na rozdiely v právnej úprave podmienok monitorovania verejných priestorov alebo priestorov verejnosti neprístupných podľa zákona č. 122/2013 Z. z. o ochrane osobných údajov a podľa v súčasnosti platného a účinného zákona č. 18/2018 Z. z. o ochrane osobných údajov,
- charakterizovať použitie informačno-technických prostriedkov z pohľadu Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie,
- predstaviť návrhy v rovine *de lege ferenda* na skvalitnenie a precizovanie právnej úpravy.

Predkladaná publikácia si nekladie za cieľ ultimátne zodpovedať a vysvetliť všetky teoretické a praktické otázky, čo vzhľadom na charakter a rozsah spracovanej problematiky nie je ani možné. Nemožno totiž vopred predpokladať všetky situácie, ktoré by právna prax mohla potenciálne priniesť v súvislosti s uplatňovaním procesných, ale najmä mimoprocených dôkazných

prostriedkov, nemožno tiež predpokladať všetky s nimi súvisiace teoretické, ale aj praktické problémy, čo závisí predovšetkým od dynamiky vývoja legislatívy v tejto oblasti, miery a správnosti implementácie európskej legislatívy do vnútroštátnych právnych poriadkov jednotlivých členských štátov Európskej únie, ako aj od odlišností právnych systémov jednotlivých členských štátov.

Za potenciálny prínos monografie považujeme práve úvahy v rovine *de lege ferenda*, týkajúce sa využiteľnosti dôkazov v trestnom konaní, zabezpečených postupom podľa jednotlivých osobitných zákonov, ktoré by mohli prispieť ku skvalitneniu a zdokonaleniu právnej úpravy.

S ohľadom na doteraz prezentované a na skutočnosť, že ucelené spracovanie „dôkaznej“ problematiky v kontexte získavania dôkazov z mimoprocesných dôkazných prostriedkov u nás dosiaľ absentuje, vidíme možný prínos diela taktiež v tom, že táto monografia by mala byť spôsobilá napomôcť vyplniť medzeru ako na knižnom trhu, tak aj na úrovni vedeckého a odborného spracovania skúmanej problematiky, prispieť k ozrejmeniu a ujasneniu skúmanej problematiky nielen pre laickú verejnosť, ale aj odbornú a vedeckú obec, a tým eventuálne prispieť aj k využiteľnosti v aplikačnej praxi a k jej skvalitneniu. Knižná publikácia vzhľadom na hĺbkovú analýzu skúmanej matérie môže prispieť k odstráneniu pochybností týkajúcich sa osobitných normatívnych predpisov a použiteľnosti informácií ako dôkazu v trestnom konaní, ktoré boli získané postupom podľa týchto zákonov, čo môže prispieť aj k stabilizácii a precizovaniu aplikačnej praxe.

V neposlednom rade spracovanie predkladanej problematiky v tejto forme môže predstavovať vhodnú študijnú a doplnkovú literatúru aj pre študentov právnických fakúlt, keďže v kontexte už uvedeného, ucelené spracovanie dotknutej právnej problematiky u nás doposiaľ absentuje.

1 ZÁKONNOSŤ A PRÍPUSTNOSŤ DÔKAZOV V TRESTNOM KONANÍ – VŠEOBECNÉ ASPEKTY

Primárnym účelom trestného konania je upraviť postup OČTK a súdov spôsobom, aby trestné činy boli náležite zistené, ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní a výnosy z trestnej činnosti boli odňaté.⁹ OČTK a súdy môžu trestnoprávne relevantný skutok spoznávať len nepriamo, a to zrekonštruovať ho za pomoci iných, sprostredkujúcich informácií (dôkazov) na základe špecifického procesného postupu – dokazovania.¹⁰

Určenie normatívneho rámca toho, čo môže byť dôkazom v trestnom konaní, nachádzame v ust. § 119 ods. 3 Trestného poriadku, podľa ktorého: „*Za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť na náležité objasnenie veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona.*“¹¹ Je evidentné, že v trestnom konaní môže byť využitý a vykonaný aj dôkaz, ktorý bol získaný podľa osobitného zákona, a teda dôkaz použiteľný v trestnom konaní nemusí byť vždy získaný len postupom podľa Trestného poriadku a tiež nemusí byť vždy získaný len zo strany orgánov činných v trestnom konaní.¹²

Oporu pre toto tvrdenie nám poskytuje Trestný poriadok v ust. § 119 ods. 4,¹³ ktoré umožňuje aj stranám trestného konania obstarávať dôkazy, pričom obdobné „zmocnenie“ možno nájsť obsiahnuté aj v základných zásadách trestného konania.¹⁴ Jednoznačné zakotvenie možnosti strán obstarávať dôkazy v ustanoveniach procesného kódexu, ako aj v základných zásadách, má byť odrazom umocnenia princípu kontradiktórnosti trestného konania.

⁹ § 1 Trestného poriadku.

¹⁰ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I.* 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 462.

¹¹ § 119 ods. 3 Trestného poriadku.

¹² ŠAMKO, P. *Zákonnosť a použiteľnosť dôkazov v trestnom konaní získaných utajovanou činnosťou detektívnej služby. Zo súdnej praxe.* 2017, roč. 22, č. 3, s. 106.

¹³ Podľa § 119 ods. 4 Trestného poriadku prvej vety dôkazy môžu obstarávať aj strany na vlastné náklady.

¹⁴ Podľa § 2 ods. 10 Trestného poriadku tretej vety právo obstarávať dôkazy majú aj strany.

1.1 Zákonnosť a prípustnosť dôkazu, neúčinný dôkaz

Z pohľadu právnej teórie rozlišujeme dva zásadné pojmy dôkazného práva – **zákonnosť** dôkazu a **prípustnosť** dôkazu, pričom nie vždy sú tieto pojmy odlišované a vnímané izolovane. Práve naopak, v istých prípadoch sú súhrnne označené len ako zákonnosť dôkazu.

Zákonnosťou dôkazu rozumieme, že určitý dôkazný prostriedok je prípustný podľa zákona a bol získaný postupom orgánu činného v trestnom konaní a súdu, ktorý je v súlade s právnymi predpismi. Ak však uvedené predpisy neboli dodržané, nastupujú procesné dôsledky, čo znamená, že protiprávne získaný dôkaz je nezákonný. Za dôkaz, ktorý bol získaný nezákonným spôsobom, sa považuje nielen dôkaz, pri ktorom bola nezákonnosť spôsobená, ale aj každý dôkaz získaný na základe takéhoto dôkazu.¹⁵

Zákonný spôsob získania dôkazu z dôkazných prostriedkov predstavuje jednak splnenie formálnych (procesných) podmienok, ktoré vyžaduje Trestný poriadok alebo iný osobitný zákon na vykonanie konkrétneho dôkazu a tiež splnenie materiálnych (obsahových) podmienok – aby úkon, resp. použitý dôkazný prostriedok na vykonanie/získanie dôkazu bol zameraný na zistenie práve tých skutočností, na ktoré zameraný a použitý byť môže.¹⁶ Títo dôkaz získaný v rozpore so zákonom prenáša svoju nezákonnosť a procesnú nepoužiteľnosť aj na ďalší dôkaz, ktorý vychádza z obsahu takto nezákonne získaného dôkazu.¹⁷

V rámci trestnoprávnej teórie sa uplatňuje 5 kritérií hodnotenia zákonosti dôkazov:

- či bol dôkaz získaný z prameňa, ktorý zákon stanovuje alebo pripúšťa,
- či bol dôkaz získaný a vykonaný procesným subjektom, ktorý k tomu oprávňuje zákon,
- či bol dôkaz získaný a vykonaný v procesnom štádiu, v ktorom je ten ktorý subjekt v zmysle zákona oprávnený vyhľadávať a vykonávať dôkazy v procesnom zmysle – t. j. dôkazy trestnoprávne relevantné, ktoré

¹⁵ POLÁK, P., TALAPKA, M. Prípustnosť využitia dôkazov získaných použitím informačno-technických prostriedkov pre účely trestného konania. In: *Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2017, s. 148.

¹⁶ ZÁHORA, J. et al. *Obrazové a zvukové záznamy v trestnom konaní*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2018, s. 198.
Pozri aj uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 6 Tz 13/2002 z 30. júla 2002.

¹⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 4 Tz 9/2006 z 20. júna 2006.

môžu predstavovať základ pre rozhodnutie v trestnom konaní, predovšetkým rozhodnutie súdu,

- či sa získaný a vykonaný dôkaz týka predmetu dokazovania v príslušnom procese – t. j. či sa týka skutku, o ktorom sa vedie trestné konanie, prípadne či sa týka otázok, o ktorých je potrebné v súvislosti s týmto skutkom rozhodnúť,
- či bol dôkaz získaný a vykonaný spôsobom ustanoveným zákonom.¹⁸

Na základe prezentovaných kritérií zákonnosti možno tvrdiť, že zákonnosť dôkazu je určená prameňom dokazovania a subjektom dokazovania, ďalej štádiom konania, v ktorom je dokazovanie vykonávané, predmetom dokazovania a tiež spôsobom dokazovania. V zásade sa však zákonnosť dôkazu obmedzuje len na zákonnosť spôsobu jeho získania a vykonania.¹⁹

Prípustnosť dôkazu z hľadiska právnej teórie znamená, že určitý element dokazovania je spôsobilý na základe práva podporiť alebo vyvrátiť určité tvrdenia či nároky. Prípustnosť dôkazov vychádza z práva na spravodlivý proces, vyjadreného v čl. 6 ods. 2 dohovoru a je rozpracovaný v judikatúre Európskeho súdu pre ľudské práva a Súdneho dvora Európskej únie. Prípustnosť dôkazu treba hodnotiť vzhľadom na jeho povahu, no aj vzhľadom na spôsob jeho zaobstarania, pričom signifikantným kritériom prípustnosti dôkazu je jeho zákonnosť.²⁰

Prípustnosťou dôkazu je tiež potrebné rozumieť použiteľnosť dôkazov z hľadiska zákonnosti ich prameňov, ale i z hľadiska zákonností metód, prostriedkov, postupov, ktoré boli využité na získanie informácií, ktoré tvoria ich obsah.²¹ Prípustnosť je nevyhnutnou vlastnosťou dôkazu, ktorá je charakterizovaná:

- súladom medzi ustanoveniami Trestného poriadku, základnými zásadami trestného procesu a nositeľmi (prameňmi) dôkazov (ide predovšetkým

¹⁸ VAŠKO, A. Perspektívy akceptácie informácie zabezpečených mimoproceným použitím ITP. In: *Informačno-technické prostriedky v trestnom konaní – možnosti a perspektívy*. Praha: Leges, 2019, s. 162.

¹⁹ POLÁK, P., TALAPKA, M. Prípustnosť využitia dôkazov získaných použitím informačno-technických prostriedkov pre účely trestného konania. In: *Teoretické a praktické problémy využívania informačno-technických prostriedkov v trestnom konaní*. Praha: Leges, 2017, s. 148.

²⁰ ŠIMOŤEK, I. Prípustnosť dôkazov v trestnom konaní. In: *Teoretické a praktické problémy dokazovania: pocta prof. JUDr. Vladimírovi Mathernovi, DrSc. k 80. narodeninám*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 255 – 257.

²¹ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 482.

všetkým o zachovanie zásady stíhania len zo zákonných dôvodov za využitia prameňov dôkazov),

- súladom medzi ustanoveniami Trestného poriadku, základnými zásadami trestného procesu, metódami, prostriedkami a postupmi, ktoré boli využité na získanie informácií, ktoré tvoria obsah dôkazu (opätovne vychádza zo zásady stíhania len zo zákonných dôvodov, v zmysle ktorej možno na získanie dôkazu použiť len taký prostriedok, metódu alebo postup, ktorý je v medziach a v súlade s ustanoveniami Trestného poriadku).²²

V odbornej literatúre sa možno stretnúť aj s afirmáciou, že **prípustnosť dôkazu** je pojem významovo širší než **zákonnosť dôkazu**; každý nezákonne získaný dôkaz je v zásade neprípustný, avšak nie každý neprípustný dôkaz je nezákonný.²³

Trestný poriadok umožňuje súdu formálne nepripustiť dôkaz, a to súvisiac s doručením výzvy procesným stranám na bezodkladné oznámenie návrhov súdu a ostatným stranám na vykonanie dôkazov na hlavnom pojednávaní s tým, že vykonanie neskôr navrhnutých dôkazov, ktoré stranám boli známe v čase doručenia výzvy, môže súd odmietnuť. Svedkov a znalcov, ktorých navrhuje strana vypočuť na hlavnom pojednávaní, treba druhej procesnej strane oznámiť najneskôr tri pracovné dni pred hlavným pojednávaním, pokiaľ tieto skutočnosti neboli oznámené v obžalobe alebo pri predbežnom pojednaní obžaloby. Bez zachovania uvedenej lehoty je možné ich na hlavnom pojednávaní vypočuť, len ak prokurátor a obvinený s tým súhlasia.²⁴

Dôkazy trpiace určitou vadou môžu byť **absolútne neúčinné** (pôjde o dôkazy vykazujúce také zásadné vady, ktoré nemožno napraviť a spôsobujú absolútnu nepoužiteľnosť dôkazu v trestnom konaní – dôkaz získaný nezákonným donútením v zmysle ust. § 119 ods. 5 Trestného poriadku, vykonanie domovej prehliadky bez príkazu sudcu²⁵ v zmysle ust. § 100 ods. 1 Trestného poriadku, výpoveď obvineného získaná využitím kapiózných a sugestívnych otázok v zmysle ust. § 122 ods. 3 Trestného poriadku a pod.)²⁶ alebo

²² Tamtiež, s. 483.

²³ ZÁHORA, J., TALLOVÁ, B. *Odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky*. Praha: Leges, 2020, s. 288.

²⁴ § 240 ods. 3 až ods. 5 Trestného poriadku.

²⁵ ŠAMKO, P. *Nezákonné a nepoužiteľné dôkazy* [online]. pravnelisty.sk. [cit. 2021-09-24]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a321-nezakonne-a-nepouzitelne-dokazy>

²⁶ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I*. 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 488.

relatívne neúčinné (pôjde o dôkazy vykazujúce odstrániteľné vady a ktoré spôsobujú nepoužiteľnosť dôkazu len do času, keď je táto vada odstránená²⁷ – výsluch svedka za predpokladu nerešpektovania ust. § 129 Trestného poriadku o zákaze výsluchu, pokiaľ je svedok od tejto povinnosti dodatočne oslobodený a pod.).²⁸

Okrem prípadu podľa § 119 ods. 5 Trestného poriadku, ktorý explicitne ustanovuje, že dôkaz získaný nezákonným donútením alebo hrozbou takeého donútenia sa nesmie použiť v konaní okrem prípadu, keď sa použije ako dôkaz proti osobe, ktorá také donútenie alebo hrozbu donútenia použila, tento normatívny právny predpis neobsahuje žiadne ustanovenie, ktoré by sa zaoberalo absolútne alebo relatívne neúčinnými dôkazmi.

Určité obmedzenia prípustnosti dôkazu môžeme vnímať aj z judikatúry EŠLP, kde súd tvrdí, že tieto obmedzenia môžu vyplývať z/zo:

- práva neobviňovať samého seba,²⁹
- zákazu policajnej provokácie,³⁰
- zákazu mučenia a nedôstojného a neľudského zaobchádzania.³¹

Vo veci *Saunders v. Spojené kráľovstvo* EŠLP judikoval, že i keď to z čl. 6 dohovoru explicitne nevyplýva, právo nevypovedať a právo neobviňovať seba samého sú všeobecne uznávané medzinárodné normy, ktoré sú jadrom práva na spravodlivý proces podľa čl. 6 dohovoru. Ich opodstatnenie spočíva okrem iného v ochrane obvinených pred neprimeraným nútením štátnych orgánov, čím prispieva k zamedzeniu justičných omylov a k naplneniu účelu čl. 6. Právo neobviňovať seba samého predpokladá, že OČTK sa budú snažiť svoj prípad preukázať bez toho, aby sa uchýľovali k zaobstarávaniu dôkazov metódami nátlaku a útlaku, v rozpore s vôľou obvineného. V tomto zmysle uvedené právo je úzko späté so zásadou prezumpcie nevinu, vyjadrenou v čl. 6 ods. 2 dohovoru.³² Právo neobviňovať seba samého sa týka predovšetkým vôle obvineného mlčať. Nevzťahuje sa na získanie dôkazov, ktoré

²⁷ ŠAMKO, P. *Nezákonné a nepoužiteľné dôkazy* [online]. pravnelisty.sk. [cit. 2021-09-24]. Dostupné na: <http://www.pravnelisty.sk/clanky/a321-nezakonne-a-nepouzitelne-dokazy>

²⁸ IVOR, J., POLÁK, P., ZÁHORA, J. *Trestné právo procesné I.* 2. vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2021, s. 488.

²⁹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Saunders v. Spojené kráľovstvo* zo 17. decembra 1996.

³⁰ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ramanauskas v. Litva* z 5. februára 2008.

³¹ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ćwik v. Poľsko* z 5. novembra 2020.

³² Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Saunders v. Spojené kráľovstvo* zo 17. decembra 1996, bod 68.

možno získať od obvineného zákonnými prostriedkami v trestnom konaní a ktoré existujú nezávisle od vôle obvineného, ako napríklad dokumenty získané na základe zatykača, vzorky dychu, krvi, moču, telesné tkanivo na účely vykonania testu DNA.³³

V ďalšej veci známej ako *Ramanauskas v. Litva* európsky súd pripomenul, že prípustnosť dôkazov v trestnom konaní je najmä vecou úpravy vnútroštátneho práva a je úlohou vnútroštátnych súdov posúdiť dôkazy, ktoré majú k dispozícii. Úlohou ESLP nie je zistiť, či boli určité dôkazy získané nezákonne, ale skôr preskúmať, či taká „nezákonnosť“ zapríčinila porušenie iného práva chráneného dohovorom.³⁴ Následne sa ESLP vyjadril, že ani verejný záujem nemôže odôvodniť použitie dôkazov získaných v dôsledku podnecovania polície, pretože by to znamenalo vystavenie obvineného riziku, že bol od začiatku definitívne pozbavený spravodlivého procesu.³⁵ Súd tiež poznamenal, že ak obvinený tvrdí, že bol podnecovaný k spáchaniu trestného činu, musia trestné súdy vykonať starostlivé preskúmanie materiálu v spise, pretože aby bol proces spravodlivý v zmysle čl. 6 ods. 1 dohovoru, musia byť vyhlúčené všetky dôkazy získané v dôsledku podnecovania polície. To platí najmä tam, kde sa policajná operácia uskutočnila bez dostatočného právneho rámca alebo primeraných záruk. Je v takom prípade potrebné zabezpečiť aj primeranú ochranu právu na obhajobu a na kontradiktórne trestné konanie vrátane rovnosti zbraní.³⁶

ESLP sa vo svojej recentnej rozhodovacej činnosti³⁷ venoval možnosti pripustiť ako dôkaz v trestnom konaní taký dôkaz, ktorý bol získaný mučením alebo neludským a nedôstojným zaobchádzaním. Uviedol, že čl. 3 dohovo-

Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *John Murray v. Spojené kráľovstvo* z 8. februára 1996, bod 45 a rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Funke v. Francúzsko* z 25. februára 1993, bod 44.

³³ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Saunders v. Spojené kráľovstvo* zo 17. decembra 1996, bod 69.

³⁴ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ramanauskas v. Litva* z 5. februára 2008, bod 52.

³⁵ Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Teixeira de Castro v. Portugalsko* z 9. júna 1998, body 35 – 36, 39, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Khudobin v. Rusko* z 26. októbra 2006, bod 128 a rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Vanyan v. Rusko* z 15. decembra 2005, body 46 – 47.

³⁶ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ramanauskas v. Litva* z 5. februára 2008, body 56, 61.

³⁷ Pozri rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ćwik v. Poľsko* z 5. novembra 2020.

ru³⁸ implikuje jednu z najzákladnejších hodnôt demokratických spoločností, ktorá je úzko spojená s úctou k ľudskej dôstojnosti. Zákaz mučenia či neludského a ponižujúceho zaobchádzania je absolútny a nemožno ho obmedziť ani za takých závažných okolností, ako je napríklad boj proti terorizmu či organizovanému zločinu, a to platí bez ohľadu na správanie dotknutej osoby.³⁹ V rámci povinností vyplývajúcich z čl. 3 v spojení s čl. 1 dohovoru musia štáty zabezpečiť osobám vo svojej jurisdikcii ochranu pred ponižujúcim a nedôstojným zaobchádzaním aj zo strany súkromných osôb. Rozsah pozitívnych povinností štátu sa však môže líšiť v závislosti od toho, či konanie v rozpore s čl. 3 dohovoru bolo spôsobené reprezentantmi štátu alebo súkromnými osobami; čl. 3 totižto chráni jednotlivca pred každým ponižujúcim a nedôstojným zaobchádzaním bez ohľadu na to, či pôvodcom bol štát alebo súkromná osoba.⁴⁰ Požiadavka minimálneho stupňa závažnosti pre použiteľnosť čl. 3 dohovoru sa vzťahuje i na nedôstojné zaobchádzanie zo strany súkromnej osoby.⁴¹ Ochrana ľudského života ani trestné odsúdenie, nemôžu byť dosiahnuté na úkor absolútneho práva nebyť vystavený ponižujúcemu zaobchádzaniu, pretože takýto prístup by obetoval uvedené hodnoty a spochybnil výkon spravodlivosti.⁴²

Aj vo veci *Ćwik v. Poľsko* ESEP zopakoval už neraz judikovanú skutočnosť, že nie je jeho úlohou posudzovať prípustnosť dôkazov, ktorou úlohou sú poverené vnútroštátne sudy, ale posudzuje spravodlivosť konania ako celku. Zvláštny prístup si však vyžaduje vo vzťahu k dôkazu získanému v trestnom konaní v rozpore s čl. 3 dohovoru. Použitie takéhoto dôkazu, ktorý porušuje jedno z najzákladnejších a absolútnych práv dohovoru, vždy vyvoláva otázku spravodlivosti konania, a to i v prípade, ak taký dôkaz nebol kľúčovým pre

³⁸ Pozri čl. 3 Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.

³⁹ Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Gäfgen v. Nemecko* z 1. júna 2010, bod 87, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Bouyid v. Belgicko* z 25. septembra 2015, body 81, 89 – 90, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Khlaifia a ostatní v. Taliansko* z 15. decembra 2016, bod 158.

⁴⁰ Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *A. v. Spojené kráľovstvo* z 23. septembra 1998, bod 22, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Begonović v. Chorvátsko* z 25. júna 2009, bod 69, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Z. a ostatní v. Spojené kráľovstvo* z 10. mája 2001, bod 73, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *M. C. v. Bulharsko* zo 4. decembra 2003, bod 148 a rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Volodina v. Rusko* z 9. júla 2019, body 74 – 75.

⁴¹ Pozri rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Nicolae Virgiliu Tănase v. Rumunsko* z 25. júna 2019, bod 121.

⁴² Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Gäfgen v. Nemecko* z 1. júna 2010, bod 76.

odsúdenie.⁴³ Použitie takýchto dôkazov by nepriamo ospravedlňovali druh morálne zavrhnutiahodného správania, ktoré chceli autori dohovoru zakázať. Okrem toho dôkazy získané na základe mučenia je potrebné považovať za nespoľahlivé, nečestné, urážlivé voči bežnému štandardu ľudskosti, slušnosti a nezlučiteľné so zásadami, ktoré by mal dodržiavať súd usilujúci sa o dosiahnutie spravodlivosti. Obeť mučenia totižto povie čokoľvek, pravdu či lož, len aby čo najrýchlejšie unikla súženiu v podobe mučenia. Žiadny právny systém nesmie pripustiť použitie dôkazov, hoci aj spoľahlivých, získaných takto barbarským spôsobom. Súdny proces je základným kameňom právneho štátu a takto získané dôkazy nenapraviteľne poškodzujú tento proces. Panstvo práva nahradzujú násilím a špinia povest' akéhokoľvek súdu, ktorý také dôkazy použije.⁴⁴

Dôkazy získané pri mučení sú vylúčené na účely ochrany nedotknuteľnosti súdneho procesu aj právneho štátu ako takého. Preto ESLP vždy v prípadoch týkajúcich sa zlého zaobchádzania zo strany zástupcov štátu v rozpore s čl. 3 dohovoru považoval dôkazy získané v rozpore s týmto článkom za porušujúce právo na spravodlivý proces. Tento záver nezávisí od dôkaznej hodnoty, ktorú takto získané dôkazy majú, ani od toho, či ich použitie bolo pre odsúdenie dotknutej osoby rozhodujúce. Toto platí aj pre použitie dôkazov získaných ako priamy dôsledok mučenia. Akceptovanie dôkazov získaných v dôsledku konania považovaného za neľudské v rozpore s čl. 3 dohovoru, avšak nie za mučenie, bude v rozpore s čl. 6 dohovoru iba za situácie, keď bolo preukázané, že porušenie čl. 3 dohovoru malo vplyv na výsledok konania proti obžalovanému, teda na jeho odsúdenie alebo trest. Uvedené zásady sa uplatnia nielen v prípadoch, keď obetou mučenia je obžalovaný, ale aj v prípadoch týkajúcich sa tretích osôb.⁴⁵

Na úrovni odbornej obce pomerne dlhodobo prebieha fundovaná diskusia o spornej problematike použiteľnosti nezákonne získaného dôkazu v trestnom konaní, pričom výsledok naznačenej otázky je sporný a nejednotný aj v činnosti orgánov presadzovania práva; zároveň táto problematika do-

⁴³ Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Içöz v. Turecko* z 9. januára 2003.

⁴⁴ Rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Ćwik v. Poľsko* z 5. novembra 2020, body 60 – 77.

Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Othman (Abu Qatada) v. Spojené kráľovstvo* zo 17. januára 2012, bod 264.

⁴⁵ Porovnaj rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Gäfgen v. Nemecko* z 1. júna 2010, body 166, 173, 178, rozsudok Európskeho súdu pre ľudské práva vo veci *Harutyunyan v. Arménsko* z 28. júna 2007, bod 64.

posiaľ nebola oficiálne vyriešená žiadaným právne relevantným spôsobom, na základe ktorých dôvodov by sme do uvedenej diskusie radi prispeli a poskytli tak vlastný pohľad na nastolenú otázku.

1.2 Použitelnosť nezákonne získaného dôkazu v trestnom konaní

Hneď z úvodu je potrebné zdôrazniť, že slovenský trestný proces je s ohľadom na fázu dokazovania vybudovaný na koncepcii zákonného získania dôkazu. Uvedenú ideu možno verifikovať samotným normatívnym textom procesného predpisu o trestnom konaní, kde Trestný poriadok v ust. § 119 ods. 3 akcentuje, že za dôkaz môže slúžiť všetko, čo môže prispieť k náležitému objasneniu veci a čo sa získalo z dôkazných prostriedkov podľa tohto zákona alebo podľa osobitného zákona. Z obsahu citovaného ustanovenia možno nesporne vyvodiť, že dôkazom v trestnom konaní môže byť všetko to, čo sa získalo v súlade s Trestným poriadkom, prípadne iným špeciálnym zákonom, teda „*lege artis*“ a nie „*contra legem*“. Využitím logického výkladového pravidla *argumentum a contrario* možno dospieť k záveru, že všetko to, čo by hoci aj mohlo prispieť k náležitému objasneniu veci, ale nezískalo sa z dôkazných prostriedkov v súlade s Trestným poriadkom alebo iným osobitným právnym predpisom, nebude v trestnom konaní použiteľné ako dôkaz.

V naznačenej súvislosti a na podporu uvedeného poukazujeme aj na základné zásady trestného procesu, kde podľa § 2 ods. 12 Trestného poriadku: „*Orgány činné v trestnom konaní a súd hodnotia dôkazy získané zákonným spôsobom...*“. Je tak zrejmé, že OČTK a sudy by nezákonne získaný dôkaz nemali v rámci trestného konania vôbec hodnotiť.

V súvislosti s prezentovanou problematikou možno v odborných diskusiách vnímať nielen odporcov použiteľnosti nezákonne získaného dôkazu v trestnom konaní, ale aj zástancov možnosti ich využitia. V prípade pozitívneho prístupu k využitiu nezákonne získaného dôkazu sa argumentuje najmä:

- a) judikatúrou českých súdov, ktorá za určitých okolností pripúšťa aj použitie takto získaného dôkazu,
- b) judikatúrou EŠP, ktorá taktiež za istých okolností pripúšťa použitie nezákonne získaného dôkazu,
- c) tézou, že ustanovenia Trestného poriadku o obstarávaní dôkazov sa týkajú len OČTK, prípadne súdov a nie súkromných osôb,